

Romanssi – silkkaa shampanjaa ja vaahtokarkkejako?

Romance Revisited. Lynne Pearce & Jackie Stacey (eds). Lawrence & Wishart: London 1995. 310 s.

Romanssi – mitä se on? Läjäpäin vaaleanpunaisia ruusukkeita, viisikerroksisia hääkakkuja ja sydämenmuotoisia konvehtirasioita? Avioliiton satamaan purjehtivien utooppinen kestohitti ikuisesta rakkaudesta? Vai kenties päättymätön etsintä, jonka suoma tyydytys piilee nimenomaan siinä, että sitä mitä haluaa ei voi koskaan saada?

Lynne Pearcen ja Jackie Staceyn toimittaman artikkelikokoelman mukaan romanssi on paitsi ehkä kaikkea tätä myös paljon muuta. Se on kertomus, joka ylittää rajat faktan ja fiktion, representaation ja eletyn todellisuuden välillä. Se on niin ikään diskurssi, jolla on strukturalistinen sydän: tunnistamme sen tiettyjen konventioiden kautta. Ennen kaikkea se on yksi elinvoimaisimpia länsimaiseen rakkauskäsitykseen kytkeytyviä instituutioita, jonka kautta käsityksiämme ja kokemuksiamme rakkaudesta tuotetaan.

Teoriaa romanssin kaavalla

Romance Revisited raottaa erilaisia ovia romantiikan mysteeriiin. Teos koostuu paristakymmenestä artikkelista, jotka on ryhmitelty noudattamaan romanssin peruskaavaa. Ensimmäisessä luvussa feminismi ja

romanssi, tuo ensi silmäyksellä epätodennäköiseltä tuntuva pari, kohtaa toinen toisensa. Toisessa luvussa tapahtuu muutoksia: romanssia ryhdytään kirjoittamaan uusiksi, jotta se saataisiin muokattua feminismin kriteereihin sopivaksi. Tämän jälkeen on vuorossa joukko tiukkoja toimia esteiden ylittämiseksi ja lopulta feministisen tarinan välttämätön sulkeuma: romanssista kieltäytyminen. Näin teoksen rakenne kääntää katseen siihen, mitä sen sisällä tarkastellaan.

Kaikeksi onneksi teoksen sisältö ei ole yhtä sulkeumallinen ja yksinäinen kuin sen rakenteellinen silmänkääntötempu. *Romance Revisited* tarjoaa ansiokkaan valikoiman vaihtoehtoisia näkökulmia romanssiin. Sen välityksellä lukija voi piipahtaa niin keskiajan erotiikassa, 1700-luvun antiromanttisessa naistenkirjallisuudessa kuin naiskyborgien asuttamassa sci-fi-kirjallisuudessa tai lesbosuhteiden psykoanalyysissäkin. Sen kirjoittajakunta koostuu tutkijoista ja taiteilijoista, humanisteista ja yhteiskuntatieteilijöistä, mustista ja valkoisista, homo- ja heteroseksuaalisuudesta kiinnostuneista naisista, ja onpa joukkoon mahtunut yksi mieskin.

Osittain teoksen maailmoja syleilevä ote kuitenkin kääntyy itseään vastaan. On toki arvokasta, että moninaisuutta kaikessa laajuudessaan on haluttu tuoda esille. Artikkelien taso kuitenkin vaihtelee huomattavasti. Paikoitellen niiden keskeneräisyyden alta paljastuu halu todistaa jokin suuri teoreettinen rakennelma oikeaksi melko köykäisin eväin. Kirjan rakentamisella seminaarin pohjalta *Romance Revisitedin* tapaan on siten vaaransa. Par-

haimmillaan se tarjoaa julkaisukanavan innovatiivisille viisioille, jotka muuten kenties jäisivät laatikonpohjalle odottelamaan tutkimusapurahan myöntämistä. Pahimmillaan hanke voi kuitenkin jähmettyä tankkaamaan juuri niitä rakenteita, joita se yrittää ravistaa. Viime kädessä vastuu on koelman toimittajien.

Rakkauden tunne kulttuurisena konstruktiona

Viime vuosina 1970-luvulla vallinnut feministinen ymmärrys romanssista patriarkaalisen sortojärjestelmän palvelijana on saanut rinnalleen uudenlaisia tulkintoja. Alistamisen ja sorron sijaan 1990-luvun feminismi on painottanut romanssiin kytkeytyviä nautinnon ja mielihyvän ulottuvuuksia. Useimmiten itse rakkaus on Stevi Jacksonin mukaan kuitenkin jäänyt analyyseistä puuttamaan. Naisia ja heterorakkaudesta käsittelevässä artikkelissaan Jackson pohtii avioliiton sukupuolittuneita valtasuhteita sekä niitä tapoja, joilla rakkaus tehdään ymmärrettäväksi tunteeksi ja jotka muovavat käsityksiämme ihmissuhteista. Jackson kritisoi lacanilaista subjektiteoriaa riittämättömänä selittämään tunteiden syntyä. Hänen mukaansa tunteet eivät synny alitajuisesta lapsuusajan tyydytyksen kaipuusta, vaan muovautuvat ajallisten ja paikallisten diskurssien kautta.

Ihmiset rakentavat tunnefantasiansa käsillä olevista kulttuurisista lähteistä. Keskeistä rakentamisprosessin kannalta on niin kyseisten lähteiden kuin itse fantasioidenkin kertomuksellisuus. Romanttinen fiktio on eräs tällainen kertova dis-

kurssi, jota hyödynnetään rakkauden tunteen tuottamisessa. Se on subjektiuden, tunteiden ja romanttisen rakkauden muotojen tapaan luonteeltaan muuntuva. Asemoimalla itsemme romanttisiin diskursseihin ja kertomalla kertomuksia itsestämme työstämme samalla ymmärrystä siitä, mitä rakkauden tunne viime kädessä merkitsee.

Tila naisten välisten suhteiden jäsentäjänä

Psykoanalyttisesti ymmärretty tyttölapsen esioidipaalin halu äitiään kohtaan on herättänyt feministisissä piireissä usein närkästystä. Onhan mallin avulla voitu leimata lesbosuhteet korostuneen epäkypsiä ja –normaaleiksi. Lizzie Thynnen mukaan varhaista äitisuhdetta ei kuitenkaan ole järkevää pohtimatta ohittaa, koska sillä kuitenkin on tavalla tai toisella kytköksensä aikuisiän rakkausobjektien valintoihin. Thynnen *Anne Trister* -elokuvan (Lea Pool, Kanada 1986) lesbolaisuutta käsittelevä artikkeli nojaa vahvasti Luce Irigarayn "uusfreudilaiseen" psykoanalyysiin, jonka mukaan naisten (homo)seksuaalista ekonomiaa on mahdollista käsitteellistää äitisuhteen tarkastelun kautta, ei sitä tukahduttamalla. Tämä kuitenkin edellyttää psykoanalyttisen käsitteistön ja ehtojen väljentämistä ja falloskeskeisyyden kumoamista subjektin sosiaalisen paikantumisen merkinä.

Irigaraylaisen luennan mukaan tyttölapsi ei löydä kielestä representaatiota liittymiselleen itsensä kaltaisen subjektin (äidin) kanssa juuri siitä syystä, että kieli operoi fallosmetaforalla. Näin ollen äiti-rakkaus-

suhteesta luopuminen voi naiselle merkitä subjektiuden perusteista irtoamista. Siksi tarvitaankin vaihtoehtoinen feminiininen vertauskuvallisuus, kieli, joka mahdollistaa naisellisen samastumisen ja havainnollistaa yhteyttä äidin ruumiiseen. Näin ymmärretty kieli ei ole patriarkaalisen kielisysteemin tapaan ruumiin korvike, vaan toimii eräänlaisena ruumiillisen kokemuksen "säestäjänä" pukien sen sanoihin, jotka eivät pyyhi pois, vaan ikään kuin "puhuvat" itse ruumiin.

Thynnen tulkinnan mukaan *Anne Trister* -elokuvassa kaksi naista, Anne ja vanhempi Alix, luovat eräänlaisen oman symbolienvaihtojärjestelmänsä, jonka avulla he työstävät paitsi keskinäisiä myös muita ihmisuhteitaan. Kuvataiteilijana (Anne) ja lastenterapeuttina (Alix) naiset kytkevät symboliikkansa vahvasti tilallisuuteen. Elokuva konstruoi siten joukon symbolisesti jaettuina tiloissa, joissa vastavuoroinen kohtaaminen mahdollistuu. Thynnen elokuva luennan sekä Diana Collecottin *Two Selves* -teosta käsittelevän analyysin kautta hahmottuu kiinnostava kokonaisuus lesboromantiikan metaforisia tiloja, joita 1980- ja 90-lukujen aikana on useissa elokuvissa käytetty. Näitä ovat muun muassa erilaiset avarat tilat, kuten villit luonnontilaiset maisemat, autiomaat ja aavikot; rajaseutuun assosioituvat hylätyt tilat kulttuurin ja luonnon laitamailla; kynnykset eri elementtien (ilma, vesi, maa) välillä sekä joidenkin aineiden, kuten esimerkiksi hiekan tai tiettyjen ruumiinrakkaiden, perustavanlaatuisen amorfisuus, määrittelemätön huojunta kiinteän ja juoksevan välillä. Tila tuntuukin tarjoavan hedelmäl-

lisiä vaihtoehtoja niin feminiinisen symboliikan käsitteellistämiseen kuin sen fiktiivisiin representaatioihin.

Kertomuksellisuus parisuhteiden ja minätyön muovaajana

Kun rakkaus lopahtaa, moni ajautuu tekohengittämään kuollutta tunnesuhdetta mitä kummallisimmilla tavoilla. Eräs parisuhteissa melko tavallisen metodin muodostavat Wendy Langfordin mukaan eläimiin viittaavat "valepersoonallisuudet", joiden taakse mutkistuneet tunteet ja vääristyneet valtasuhteet on mahdollista kätkeä. Langford tarkastelee artikkelissaan "eläimellisten" hellittelynimien käyttöä sekä korkeakulttuurisissa fiktioissa (esim. Ibsenin *Nukkekodissa*) että muutaman haastattelemansa pariskunnan todellisissa parisuhteissa, joissa hellittelynimet (Pooh ja Piglet sekä Furball ja Monster) korvaavat varsinaiset etunimet. Molemmissa tapauksissa valepersoonien avulla luotu kotoinen idylli tuhoutuu, kun suhteen ongelmia aletaan käsitteellistää.

Langford tulkitsee hellittelynimien käytön eskapistiseksi, sillä se tyynnyttää ensisijaisesti maskuliinista läheisyyteen ja seksuaalisuuteen liittyvää halun ja pelon ambivalenssia. Julmalta kuulostavan johtopäätöksen mukaan nainen voidaan yhä asemoida yhtäältä objektiivoiduksi seksikumppaniksi ja toisaalta hoivattavaksi kaniksi tai oravaksi. Tällöin nimittelyn takana hämöttää miehinen halu hallita naista tekemällä tästä infantiili ja monella tapaa miestä alempi. Langfordin mukaan hellittelynimet eivät siis vastaa naisen haluihin ja tar-

peisiin, vaikka myös naiset niitä käyttävät. Pikemminkin ne ovat eräs esimerkki kertomuksellistamisesta, jonka kautta rakennamme suhteisiin liittyvät identiteettimme. Tulemme siksi mitä olemme paljon niiden tarinoiden kautta, joita itsellemme ja muille suhteistamme kerromme.

Myös Jean Duncomben ja Dennis Marsdenin artikkeli "Can men love?" keskittyy oman elämän kertomuksellistamiseen. Heidän mukaansa ihmiset eivät pelkää lukea romansseja, vaan myös lavastavat ja vastustavat niitä omassa parisuhteissaan. Duncombe ja Marsden kuvailevat rakastumista miltei hallusinatoriseksi performanssiksi, esitykseksi, joka muuntaa arkista kokemusta. Yleistäen ilmaistuna romanssin ristiriidat syntyvät heidän mukaansa naisten parisuhdeittensa kuvailuun käyttämän romanttisen diskurssin ja miesten tätä kritisoidun, pornografiseksi luonnehditun diskurssin välisestä epäsuhdasta. Vaikka romanttiset eleet koetaankin tärkeiksi, niihin kytkeytyvät tilanteet tulkitaan usein eri tavoin diskurssien törmätessä. Haluttuja reaktioita pyritään herättämään laskelmoinnin ja poseerauksen avulla.

Duncomben ja Marsdenin näkemyksen mukaan lähinnä naiset poseeraavat miehiä manipuloiden. Lienee kuitenkin aiheellista kysyä, missä määrin heidän tulkintansa tuottaa dikotomisoitua sukupuolisuutta ja estää näin ollen miesten performanssien tarkemman tutkimuksen. Jos romanssin lajityyppi-tietoisuuden myötä kehittyi eräänlainen "emotionaalinen lukutaito", siis kyky tulkita ja kertomuksellistaa tunteita sekä huomata kliseet, onko ko. lu-

kutaidon käytön välttämättä ol-
tava dikotomisesti sukupuolitunutta?

Yksityisen ja julkisen rajalla

Romance Revisitedin parasta antia on sen toimittajien Lynne Pearson ja Jackie Stacyn ko-koava johdantoluku. Siinä käydään tiivistäen läpi erilaisia tapoja käsitteellistää ja analysoida romanssia niin fiktiivisen representaation kuin reaali-
maailman ilmiönä. Siinä myös tarkutetaan yksityisen ja julkisen väliseen jakoon, jota teoksen monet artikkelit pirstovat ja jäsentävät uudelleen.

Yksityinen maailma näyttyy artikkeleissa yhtä lailla sosiaalisesti tuotettuna ja valtasuhteiden läpikäymänä kuin julkinenkin sfääri. Henkilökohtaiset parisuhteet ja niihin liittyvät tunteet eivät ole mitenkään luonnollisia tai viattomia, vaan pariutumisen prosessi on laskelmoitu ja esityksellinen niin fiktiossa kuin arkisessa elämässäkin.

Romance Revisited havainnollistaa monitahoisesti myös sen, että romanttista rakkautta ja feminististä tietoutta ei tarvitse pitää toisilleen vastakkaisina ilmiöinä. Sitä lukiessa on helppo yhtyä Stevi Jacksonin näkemykseen: heteroseksististä järjestelmää ja/tai romanttisuutta voi kritisoida ja samalla elää – tai jopa velloa – siinä. Sillä vaikka olisimmekin menettäneet uskomme rakkauteen, saatamme yhtä kaikki langeta sen pauloihin.

**Susanna Paasonen &
Maaretta Tukiainen**